

Bakgrunn for utredningsprogram

Søker/sak:	Lyse Produksjon AS / Nevlandsheia vindkraftverk		Middelthuns gate 29
Fylke/kommune:	Gjesdal kommune, Rogaland fylke		Postboks 5091 Majorstua 0301 OSLO
Ansvarlig:	Arne Olsen	Sign.: <i>Arne Olsen</i>	Telefon: 09575
Saksbehandler:	Erlend Bjerkestrand	Sign.: <i>Erlend Bjerkestrand</i>	Telefaks: 22 95 90 00
Dato:	30 AUG 2011		E-post: nve@nve.no
Vår ref.:	NVE 201101385-32 ke/erbj	KE 27/2011	Internett: www.nve.no
Sendes til:	Tiltakshaver. Berørt kommune og andre hørings- og orienteringsinstanser orienteres om utredningsprogrammet.		Org. nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 0827 10 14156

Lyse produksjon AS – melding om Nevlandsheia vindkraftverk i Gjesdal kommune, Rogaland. Sammenfatning av høringsuttalelser og bakgrunn for utredningsprogram.

Innhold

1	Innledning.....	2
2	Behandlingsprosessen.....	2
2.1	Høring.....	2
2.2	Møter	3
3	Innkomne merknader.....	3
3.1	Regionale myndigheter.....	3
3.2	Sentrale myndigheter	3
3.3	Tekniske instanser	5
3.4	Privatpersoner	6
3.5	Merknader fra Miljøverndepartementet.....	7
3.6	Kommentarer til Miljøverndepartementets merknader.....	9
3.7	Tematiske konfliktvurderinger	10
3.7.1	Generelt om tematiske konfliktvurderinger	10
3.7.2	Tematisk konfliktvurdering av det planlagte vindkraftverket.....	11
4	Generelt om utredningsprogram for vindkraftverk.....	11
5	NVEs kommentarer	11
6	Tiltaksbeskrivelse	11
7	Tiltakets virkninger for miljø og samfunn	12
7.1	Landskap.....	12
7.2	Kulturminner og kulturmiljø.....	12
7.3	Naturmangfold.....	13
7.4	Friluftsliv	14
7.5	Skyggekast.....	14
8	Annet	14

8.1	Utredningskrav som ikke er drøftet	14
-----	--	----

1 Innledning

NVE mottok 4.3.2011 melding fra Lyse Produksjon AS om Nevlandsheia vindkraftverk i Gjesdal kommune. Tiltaket ble meldt i medhold av plan- og bygningsloven. Lyse Produksjon planlegger et vindkraftverk med total installert effekt på inntil 21 MW. Vindkraftverket er planlagt lokalisert på Nevlandsheia, om lag ni kilometer øst for Ålgård. Planområdets samlede areal er cirka 1 km².

Det foreligger tre forskjellige planer for nettilknytning. Alternativ 1, som er hovedalternativet, er en 8,5 kilometer lang 22 kV luftlinje til Oltedal trafostasjon. Alternativ 2 er en 22 kV luftlinje til en eventuell ny trafostasjon på Kyllingstad. Alternativ 3 er en 22 kV luftlinje til en eventuell ny trafostasjon på Seldalsheia.

På grunnlag av vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger av 26.6.2009, forslag til utredningsprogram, innkomne merknader og NVEs egne vurderinger, fastsetter NVE et utredningsprogram for tiltaket. Utredningsprogrammet følger i eget brev til tiltakshaver. I dette notatet sammenfattes og drøftes høringsuttalelser som har kommet inn i forbindelse med melding om Nevlandsheia vindkraftverk.

2 Behandlingsprosessen

2.1 Høring

Meldingen om vindkraftverket ble sendt på høring til berørte instanser 14.3.2011, med en høringsfrist satt til 10.5.2011. Følgende instanser/organisasjoner fikk meldingen til uttalelse:

Gjesdal kommune, Rogaland fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren, Klima- og forurensningsdirektoratet, Statens strålevern, Statens landbruksforvaltning, Statens vegvesen – vegdirektoratet, Meteorologisk institutt, Mattilsynet – Rogaland, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Rogaland, Natur og Ungdom, Natur og Ungdom – Rogaland, Norges Miljøvernforbund, Bellona, ZERO, WWF Norge, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Ornitologisk Forening – Rogaland, Stavanger Turistforening, Forum for natur og friluftsliv – Rogaland, Norges Jeger- og Fiskeforbund – Rogaland, Rogaland Bonde- og Småbrukarlag, Rogaland Bondelag, NHO Reiseliv - Vest-Norge, Reiselivsbedriftenes landsforening – Rogaland, NOF Haugaland lokallag, Nord-Rogaland og Sunnhordland Friluftsråd, NHO – Rogaland, Telenor - servicesenter for nettutbygging, Norkring, Forsvarsbygg, Luftfartstilsynet, Lyse Elnett AS, Statnett SF og Avinor AS.

Meldingen ble sendt til orientering til Olje- og energidepartementet, Miljøverndepartementet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Enova SF og Norsk institutt for by- og regionsforskning.

Utsending av melding og utlegging til offentlig ettersyn ble kunngjort i Norsk Lysingsblad, Gjesdalbuen og Stavanger Aftenblad.

NVE har forelagt utredningsprogrammet for Miljøverndepartementet iht. forskrift om konsekvensutredninger av 26.6.2009 § 8.

2.2 Møter

NVE arrangerte møte med lokale og regionale myndigheter og offentlig møte på Ålgård 24.3.2011. På møtene orienterte NVE om saksbehandlingsprosessen. Tiltakshaver var representert, og orienterte om meldingen med forslag til utredningsprogram. Totalt møtte cirka 30 personer på det offentlige møtet.

3 Innkomne merknader

3.1 Regionale myndigheter

Rogaland fylkeskommune ved Fylkesrådmannen uttaler i brev av 13.4.2011 at de er positive til at tiltakshaver har en helhetlig tilnærming til temaet landskap, kulturminner og kulturmiljø. De skriver at det ikke er registrert automatisk fredete kulturminner eller viktige kulturminner fra nyere tid innenfor planområdet, men at det er et visst potensial for funn av automatisk fredete kulturminner. Dette gjelder særlig kulturminner relatert til jakt/fangst og annen utmarksbruk i jernalder og middelalder.

Fylkeskommunen uttaler at funn er sannsynlig på grunnlag av at det er funnet en rekke kulturminner knyttet til gårdbosetning fra jern-/middelalder i nærområdene til planområdet. De viser til fem gårdsanlegg med hustufter, gjerdesystemer og grav- og rydningsreiser. Disse ligger på Tjetland, Hadland, Bjelland, Ravndal og Vølstad. De viser videre til at det på Bjelland finnes et gravfelt med over 60 røyser, og at det finnes et felt med grav- og rydningsreiser og et felt med kullgroper på Ravndal. Fylkeskommunen påpeker også at det rundt planområdet står flere SEFRAK-registrerte bygninger, blant annet på Nevland (B- og C-objekt), Bjelland (C-objekt), Hadland (C-objekt) og Helland/Nordhei (flere B- og C-objekter).

Fylkeskommunen anbefaler at kulturminner i nærheten av planområdet blir beskrevet og kartlagt i konsekvensutredningen, og ønsker at utredningen klargjør visuelle virkninger for kulturminner gjennom blant annet fotomontasjer. De forutsetter at undersøkelsesplikten i henhold til kulturminneloven § 9 blir ivarettatt i den videre planleggingen, og anbefaler at § 9-undersøkelsene blir gjennomført i forbindelse med konsekvensutredningen.

Fylkesmannen i Rogaland påpeker i brev av 2.5.2011 at det ikke foreligger andre planer om vindkraft i nærområdet. De viser til at det er gitt konsesjon til mange vindkraftverk i andre deler av fylket, og mener at en åpning av et nytt område for vindkraft vil medføre store negative virkninger.

Fylkesmannen uttaler at alle deler av tiltaket må bli vurdert opp mot naturmangfoldloven, og at eksisterende kunnskap om naturmangfold må bli supplert med kartlegging av naturtyper, arter og økosystem gjennom feltarbeid. De uttaler videre at føre var-prinsippet jf. naturmangfoldloven § 9 må vektlegges der kunnskapsgrunnlaget er for svakt. Fylkesmannen anbefaler at DN's håndbøker 13 håndbøker 11 *Viltkartlegging* og 13 *Kartlegging av naturtyper* benyttes i arbeidet med kartlegging, og at det bør være fokus på hubro, andre rovfugler og storlom. De uttaler at konsekvenser bør relateres til forvaltningsmål for arter og naturtyper, jf. naturmangfoldloven § 4 og 5.

Videre mener Fylkesmannen at landskapsvirkninger bør vektlegges sterkere enn det som er gjort i forslaget til utredningsprogram. De ønsker en vurdering av landskapsvirkninger, ikke bare en beskrivelse av tiltakets synlighet. De skriver at ulike utbyggingsalternativer bør vurderes for å sikre best mulig landskapstilpasning.

3.2 Sentrale myndigheter

Direktoratet for naturforvaltning (DN) uttaler i brev av 28.4.2011 at det i Rogaland er et stort behov for å optimalisere kraftproduksjonen og minimere de negative virkningene for blant annet natur-,

friluftslivs- og landskapsinteresser. De påpeker at det foreligger planer for rundt 2250 MW vindkraft i fylket, og uttaler at konfliktpotensialet er stort. DN uttaler videre at Nevlandsheia vindkraftverk vil være et lite anlegg sett i forhold til andre vindkraftverk i Rogaland, og at de negative virkningene av tiltaket trolig vil være mindre for dette prosjektet enn for enkelte av prosjektene som har fått konsesjon. De mener likevel at størrelsen på prosjektet og den store avstanden til andre vindkraftverk gjør at tiltaket vil føre til store konsekvenser per KWh. DN ber NVE vurdere om det er hensiktsmessig å gi konsesjon til et så lite anlegg i en region som er forutsatt å bli sterkt preget av store vindkraftverk.

DN uttaler at meldingen gir en god presentasjon av tiltaket, og at forslaget til utredningsprogram er relativt grundig. De har likevel noen kommentarer til enkelte punkter. Når det gjelder naturmangfold, skriver de at naturmangfoldloven skal legges til grunn ved alle tiltak som påvirker natur. De uttaler at utredningen bør omfatte en vurdering av kvaliteten på kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold, og at det må gjennomføres kartlegging i felt dersom den eksisterende kunnskapen om naturtyper, arter og økosystemer er mangelfull. DN uttaler videre at føre var-prinsippet jf. naturmangfoldloven § 9 må komme til anvendelse dersom kunnskapsgrunnlaget er svakt. Det anbefales at DN's håndbøker 11 *Viltkartlegging* og 13 *Kartlegging av naturtyper* benyttes i arbeidet med kartlegging, og at det bør være fokus på forvaltningsrelevante arter. De skriver at konsekvenser bør relateres til forvaltningsmål for arter og naturtyper, jf. naturmangfoldloven § 4 og 5.

Når det gjelder fugl, påpeker de at mange arter har stor aksjonsradius og kan bruke både planområdet og omkringliggende områder på ulike måter. De uttaler at det derfor er viktig at kunnskapsgrunnlaget og vurderingene omfatter mer enn selve planområdet. DN mener det er spesielt viktig å utrede virkninger for hubro, men at også annen rovfugl og storlom bør kartlegges.

DN uttaler at landskapsutredningen må omfatte en vurdering av landskapet, ikke bare en vurdering av synlighet fra utvalgte lokaliteter. De skriver at delområder bør defineres, og at en vurdering av verdi, inngrepsomfang og konsekvens bør knyttes til delområdene sammen med en samlet oppsummering. De skriver videre at landskapsanalysen også må omfatte influensområdet og eventuelt spesielt viktige områder/landskap lenger unna planområdet. DN uttaler at det bør benyttes etterprøvbare metodikk, og at synlighetskartene bør strekke seg til minst 30 kilometer fra planområdet.

Vedrørende friluftsliv skriver DN at det er viktig at utredningen beskriver alternative områder for friluftslivsmuligheter som blir negativt påvirket. De uttaler at det i dette prosjektet er viktig å utrede virkninger for luftsportsaktiviteter og indirekte virkninger for nærliggende sikrede friluftslivsområder. DN anbefaler at DN's håndbok 25-2004 *Kartlegging og verdsetting av friluftsområder* benyttes for verdifastsettelse av friluftslivsområder. De skriver også at DN's håndbok 18-2001 *Friluftsliv i konsekvensutredninger etter pbl* kan benyttes for vurdering av virkninger.

DN uttaler at utredningene må omfatte alternativer for lokalisering av vindturbiner, veier, tipper og andre landskapsinngrep, jf. naturmangfoldloven § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder. De uttaler videre at konsekvensutredningen bør omfatte et forslag til oppfølgende undersøkelser som kan bekrefte/avkrefte antatte virkninger av vindkraftverket.

Riksantikvaren uttaler i brev av 16.5.2011 at meldingen gir en god og oversiktlig presentasjon av tiltaket. De skriver at landskapsvurderingen bør legges til grunn et helhetlig landskapsbegrep som omfatter naturgeografiske, kulturhistoriske og romlig-estetiske forhold. De skriver videre at utredningen bør omfatte karakterisering og verdsetting av delområder innenfor et definert influensområde. De uttaler også at tiltaket bør visualiseres fra viktige kulturminner og –miljøer, og at fylkeskommunens kulturminneforvaltning bør konsulteres ved valg av fotostandpunkt.

Riksantikvaren uttaler at kulturminner og –miljøer i både plan- og influensområdet må beskrives og vurderes, og at beskrivelsene og vurderingene bør baseres på feltbefaring i planområdet og nærliggende områder. De viser til at Rogaland fylkeskommune som ansvarlig kulturminnemyndighet anbefaler at undersøkelser etter kulturminneloven § 9 gjennomføres i forbindelse med konsekvensutredningen. De viser videre til *T-1458 Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk*, der det fremgår at nødvendige undersøkelser etter kulturminneloven § 9 i utgangspunktet skal gjennomføres før konsesjonsvedtak fattes. De uttaler at det er Riksantikvaren som skal avgjøre om undersøkelsesplikten kan utsettes til etter konsesjonsvedtak etter særskilt søknad fra tiltakshaver eller fylkeskommune.

3.3 Tekniske instanser

Statnett SF uttaler i brev av 10.5.2011 at det eksisterende sentralnettet i Sør-Rogaland og Vest-Agder har kapasitet til å ta imot 1000-1200 MW vindkraft. De påpeker at det er gitt konsesjon til cirka 700 MW vindkraft i området, og skriver at dagens sentralnett dermed har kapasitet til å ta imot ytterligere 300-500 MW. Statnett skriver videre at det vil være plass til anslagsvis 2000-3000 MW ny vind- og vannkraftproduksjon i Sør-Rogaland og Agderfylkene når de har gjennomført de planlagte spenningsoppgraderingene i østre korridor mellom Rød og Kristiansand og vestre korridor mellom Kristiansand og Sauda.

Når det gjelder det meldte alternativ tre for nettilknytning, skriver Statnett at en slik nettilknytning må skje via en transformatorstasjon som en egen avgang til produksjonsanlegget, og ikke som en T-avgreining på en eksisterende ledning. De uttaler at dette er viktig for å sikre fleksibilitet og tilgjengelighet ved driftsforstyrrelser og revisjoner.

Statnett legger til grunn at tiltakshaver følger krav i Forskrift om systemansvaret i kraftsystemet (FoS) og Forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet (FoL) i planleggingen av tiltaket. De påpeker at tiltakshaver i henhold til FoS § 14 skal informere systemansvarlig om planer for nye anlegg eller endring av egne anlegg tilknyttet regional- og sentralnettet når andre konsesjonærer blir berørt av dette. De skriver at nye anlegg eller endringer ikke kan idriftsettes uten etter vedtak av systemansvarlig.

Statnett legger videre til grunn at veileder for funksjonskrav i kraftsystemet (FIKS) følges, og at systemansvarlig informeres om anlegget i god tid før planlagt idriftsettelse. De skriver at eventuelle avvik fra FIKS skal avklares før vedtak om idriftsettelse kan gjøres.

Lyse Elnett AS uttaler i brev av 9.5.2011 at hovedalternativet for nettilknytning bør være en 22 kV linje til Oltedal trafostasjon, på grunnlag av at dette er det eneste alternativet som kan realiseres forholdsvis raskt. De skriver at Seldal trafostasjon helt eller delvis kan overta funksjonene til Oltedal trafostasjon ved en fremtidig ombygging av regionalnettet til 132 kV, og at det da vil være mulig å forlenge en 22 kV linje mellom Nevlandsheia og Oltedal videre til Seldal. De uttaler at alternativ 3 dermed kan bli en naturlig videreutvikling av alternativ 1. Lyse Elnett skriver videre at alternativ 2 vil bli for dyrt dersom det ikke også tilknyttes andre vindkraftverk til den eventuelle trafostasjonen.

Lyse Elnett påpeker at en tilknytning til Nevlandsheia i tillegg til andre planlagte og eksisterende kraftverk vil føre til at 50 kV-nettet som er tilknyttet Oltedal trafostasjon kan bli hardt presset i perioder med lav last og høy produksjon. De skriver at det dermed er en grense for hvor mange kraftverk som kan tilknyttes dette nettet, og at det trengs en nettanalyse for å fastslå om det er forsvarlig å tilknytte produksjon fra både Nevlandsheia, Giljajuvet kraftverk og et utvidet Ørdsalen kraftverk.

Lyse Elnett uttaler videre at det er en del vannkraftverk som allerede er tilknyttet nettet som er planlagt oppgradert til 132 kV, og at det også foreligger planer om tilknytning av nye vind- og vannkraftverk. De skriver at det vil være en grense for hvor mye vindkraft og vannkraft som kan tilknyttes det oppgraderte nettet, og at dette er avhengig av hvor mange av 132 kV-linjene som skal kobles innom den nye trafostasjonen og hvordan denne blir bygd. De skriver videre at størrelsen og prisen på trafostasjonen dermed kan være avhengig av hvor mange og store kraftverk som skal tilknyttes 132 kV-nettet, og av plasseringen av disse kraftverkene. Det påpekes at 132 kV-nettet i utgangspunktet kan overføre 400 MW, og at det dermed ikke er sikkert at nettet har kapasitet til alle som ønsker tilknytning. Dersom grensen passerer, må 132 kV-nettet forsterkes ytterligere før det kan tilknyttes mer vindkraft.

Når det gjelder transformatoren i Oltedal trafostasjon, påpeker Lyse Elnett at denne er for liten dersom produksjonen i Nevlandsheia blir så stor som 17,5 MW, og at det i tilfelle trengs en ny transformator. De skriver videre at omtrent halvparten av fordelingstransformatorene på den eksisterende 15 kV-linjen fra Oltedal trafostasjon til området i nærheten av Nevlandsheia er omkoblbare til 22 kV. De mener dermed at en del av dette nettet kan brukes dersom det blir bygd om til 22 kV, men at fordelingstransformatorene som ikke er omkoblbare da må skiftes ut.

De uttaler at tiltakshaver må regne med å betale anleggsbidrag for å finansiere hele eller store deler av kostnadene med nytt nett som trengs for tilknytning av nye kraftverk, eventuelt en mindre andel av kostnadene dersom flere kraftverk skal tilknyttes det samme nettet.

Lyse Elnett skriver også at analyser viser at det kan tillates opp til 1000-1200 MW vindkraft i Sør-Rogaland med tanke på overføringsevne og stabilitet i sentralnettet, og at sentralnettet må forsterkes dersom det skal forsvares å bygge ut mer vindkraft enn dette.

Forsvarsbygg uttaler i brev av 9.5.2011 at Nevlandsheia vindkraftverk er vurdert med tanke på mulige virkninger for Forsvarets elektroniske infrastruktur, og at tiltaket er gitt konfliktkategori C.

Statens vegvesen viser i brev av 10.5.2011 til at det planlegges adkomstvei til vindkraftverket fra fylkesvei 286. De påpeker at fylkesvei 286 er oppført med maksimum tillatt akseltrykk på 10 tonn og maksimum tillatt lengde på 19,5 meter. De skriver at tiltaket vil medføre transport av store og tunge konstruksjoner, og at det må søkes om egen tillatelse til slike spesialtransporter. De skriver videre at eventuelle andre alternativer for adkomstvei må avklares med Statens vegvesen så tidlig som mulig.

Statens vegvesen forutsetter at krav til sikkerhetsavstand mellom vindturbinene og fylkesvei 286 blir ivaretatt. De viser til at det i forbindelse med forvaltningsreformen av 1.1.2010 ble vedtatt at byggegrensen både langs riksveier og fylkesveier skal være 50 meter fra senterlinjen på veien, jf. vegloven § 29 og Ot.prp. 68. Statens vegvesen påpeker at det ikke kan plasseres byggverk eller annen større innretning innenfor denne grensen uten særskilt tillatelse, jf. vegloven § 30. De skriver at dette medfører at eventuelle trafostasjoner, eller avkjørsler til trafostasjoner, i konflikt med vegloven § 29 må avklares med Statens vegvesen.

Norkring uttaler i brev av 9.5.2011 at vindturbinene kan virke forstyrrende inn på mottak av digitale TV-signaler (DTT-signaler) nord for planområdet. Norkring ber derfor om at de blir tatt med i den videre planprosessen for å utrede konsekvenser for mottak av DTT-signaler og andre radiotjenester i dette området.

3.4 Privatpersoner

Advokat Olav Hetland i Jæradvokatene uttaler i brev av 4.5.2011 at han representerer Trond Bårseth, som er grunneier og nabo til planområdet. Hetland skriver at Bårseth oppfatter at tiltaket vil

berøre ham og hans familie i sterk grad. Han uttaler at planområdet er ubebygd og langt fra folk og støykilder, og at Bårseth er bekymret for støyvirkninger. Hetland skriver at vindturbinene vil være den eneste støykilden i området, og at støyvirkningene derfor vil være omfattende selv om ikke støygrensene blir overskredet. Det påpekes videre at gården har vært i familiens drift og eie i 150 år, og Hetland uttaler at tiltaket vil føre til at eiendommen mister sitt preg av ro og harmoni.

Hetland skriver at Bårseth frykter at det nærmest er automatikk i at vindkraftverket blir fortettet før utbyggingen er ferdig, og at de således legger til grunn at tiltaket reelt vil omfatte ti vindturbiner. Hetland uttaler videre at tiltaket vil medføre negative visuelle virkninger i et landskapsområde med spesielle kvaliteter. Han påpeker også negative virkninger for luftsportsaktivitet, annet friluftsliv og fugl, herunder storlom, hønsehauk og hubro. Hetland uttaler at de positive virkningene i form av kraftproduksjon ikke vil oppveie de negative virkningene.

Hetland skriver videre at han og Bårseth oppfatter at Lyse Produksjon har tilbudt Gjesdal kommune gratis omlegging av den foreløpige veien som er beskrevet i meldingen, slik at den vil få en trasé som på det nærmeste vil ligge sju meter fra Bårseths våningshus på Myrvoll. Hetland skriver at Bårseth frykter at kommunen vil vektlegge muligheten til gratis opparbeidet gjennomfartsvei, og at motforestillingene til tiltaket dermed vil dempes.

Når det gjelder konsekvensutredningen, skriver Hetland at den bør klargjøre alle påregnelige tiltak knyttet til vindkraftverket. Han uttaler videre at det for Bårseths del særlig er behov for utredning av støy, skyggekast og refleksblink. Det bes om at skyggekastvirkninger blir simulert i en modell som spesielt tar for seg Bårseths gård. Dette gjelder særlig vindturbinene nær Ormaskarheia. Hetland uttaler at det må kreves at Lyse så snart som mulig klargjør dimensjonene på anlegget som omsøkes.

Ingvar Helland uttaler i brev av 9.5.2011 at han som grunneier på Helland (gnr 22, bnr 3) ønsker utredninger av tiltakets virkninger knyttet til støy, skyggekast og naturinngrep. Helland skriver at han driver med utleievirksomhet på et tun med åtte verneverdige bygninger fra slutten av 1700-tallet, og at utleiekonseptet er basert på den urørte naturen og dyre- og fuglelivet i området. Han ønsker at Gjesdal kommune skal komme med en uttalelse med tanke på verning av det nevnte tunet og tiltakets virkninger.

Gunnar Tjetland uttaler i brev av 9.4.2011 at den kommunale veien til Tjetland/Nordhei, som planlegges brukt som adkomstvei til vindkraftverket, ikke er i god nok stand. Han skriver at veien er ustabil, at det lett oppstår sprekker i veibanen og at det flere steder er fare for utrasing av veibanen. Tjetland uttaler at veien ikke vil tåle belastningen av mer tungtrafikk, og at det må gjennomføres en masseutskifting dersom den skal brukes som adkomstvei.

Roy Arvid Høgemark uttaler i brev av 3.4.2011 at han ser positivt på at tiltaket vil føre til bedre veier i området. Han påpeker at det foregår melketransport i området, og at lastebilene kan ha en lengde på inntil 50 meter og kan ta inntil 50 tonn last. Han påpeker videre at det også leveres kraftfôr og andre varer, i tillegg til at det er masseuttak i området.

Karen og Jarl Høgemark uttaler i brev av 9.5.2011 at de bare ser positive virkninger av tiltaket, og at de ser frem til en eventuell utbygging.

3.5 Merknader fra Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementet (MD) har i brev av 24.06.11 følgende merknader til forelagte utredningsprogram i fylkene Vest-Agder, Rogaland, Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark;

Bakgrunn for utredningsprogram

MD påpeker at det tydelig må gå frem av utredningsprogrammenes innledning at programmet skal tolkes i lys av notatet "Bakgrunn for utredningsprogram".

Kulturminner

MD viser videre til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om håndtering av lovpålagte undersøkelser i medhold av kulturminneloven § 9 i vindkraftsaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til håndtering av automatisk fredete kulturminner når denne avklaringen foreligger.

Landskap

MD ber om at visualiseringspunktene også vurderes og velges i samråd med fylkesmannen og kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen.

MD ber om at det går frem av utredningsprogrammene at samlede virkninger for landskapet skal illustreres ved hjelp av fotovisualiseringer der det er planlagte og/eller etablerte vindkraftverk innenfor en radius på cirka 30 kilometer.

Naturmangfold

"Miljøverndepartementet ber om at utredningsprogrammene sikrer at det utarbeides konsekvensutredninger som gir et tilfredsstillende grunnlag for å vurdere bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12, jamfør naturmangfoldloven § 7. Dette innebærer blant annet at utredningsprogrammene må legge opp til å utrede hvilke virkninger tiltakene kan få for alle prioriterte, truede og nær truede arter og utvalgte, truede og nær truede naturtyper. Påvirkningen på disse arter og naturtyper skal vurderes ut fra den samlede belastningen de er eller vil bli utsatt for, det vil si påvirkninger også fra andre eksisterende og fremtidige tiltak. Dette gjelder for lokale bestander og forekomster i tillegg til artene og naturtypene på landsbasis. Der hvor eksisterende kunnskap er mangelfull må det gjennomføres feltundersøkelser."

MD ber om at det henvises til Norsk Rødliste for naturtyper (2011) i relevante punkter i utredningsprogrammet.

"Når det gjelder tiltak som kan ha virkning på verneområder, også der tiltaket ligger utenfor verneområdets grenser, vises det til naturmangfoldloven § 49 om at hensynet til verneverdiene skal tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis og ved fastsetting av vilkår. Miljøverndepartementet ber om at de aktuelle utredningsprogrammene legger opp til å fremskaffe informasjon som gjør det mulig for konsesjonsmyndigheten å vurdere dette."

MD anbefaler NVE å omformulere kulepunkt som omhandler før- og etterundersøkelser for naturmangfold under kapittel 2 *Prosess og metode*.

MD viser til tematiske konfliktvurderinger for prosjektene, og ber NVE vurdere om det er hensiktsmessig å prioritere videre konsesjonsbehandling i sakene med høyt konfliktnivå. Eksempelvis Nordkyn vindkraftverk og Falesrassa vindkraftverk.

MD viser til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om utarbeidelse av en mal som ivaretar bestemmelsene i naturmangfoldloven og vannforskriften på en tilfredsstillende måte i utredningsprogram for konsesjonssaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til ovennevnte når denne avklaringen foreligger.

Regionale planer

MD ber NVE avvente konsesjonsbehandling i områder hvor det er igangsatt utarbeidelse av regionale planer for vindkraft.

3.6 Kommentarer til Miljøverndepartementets merknader

Bakgrunn for utredningsprogram

Miljøverndepartementet(MD) påpeker at det tydelig må gå frem av utredningsprogrammenes innledning at programmet skal tolkes i lys av notatet ”*Bakgrunn for utredningsprogram*”. NVE vil presisere at det i innledningen til utredningsprogram alltid vises til høringsuttalelser og NVEs vurderinger i ”*Bakgrunn for utredningsprogram*”. I tillegg må vi bemerke at programpostene er tydelige og konkrete og gir i liten grad rom for tolkning. Vår erfaring er at tiltakshaverne alltid vurderer ”*Bakgrunn for utredningsprogram*” som viktig å studere før bestilling av relevant utredningskompetanse for å gjennomføre de pålagte utredningene. MDs forslag er en unødvendig tydeliggjøring som etter vår mening ikke bør inngå i våre prosessuelle vedtak.

Kulturminner

MD viser videre til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om håndtering av lovpålagte undersøkelser i medhold av kulturminneloven § 9 i vindkraftsaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til håndtering av automatisk fredete kulturminner når denne avklaringen foreligger.

NVE gjør oppmerksom på at vindkraftsøknader vil behandles i henhold til gjeldende praksis inntil eventuelle resultater fra avklaringsprosessen mellom OED og MD foreligger.

Landskap

MD ber om at visualiseringspunktene også vurderes og velges i samråd med fylkesmannen og kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen. I tilknytning til programpunktet om visuelle virkninger ber NVE tiltakshaver om å vurdere forslag til fotostandpunkt i høringsuttalelser i samråd med fagutreder og berørt kommune. Som nevnt over beskriver NVE i fremgangsmåten for utredningstema landskap at tiltakshaver bør vurdere forslag til fotostandpunkt i høringsuttalelsene i samråd med fagutreder og berørt kommune. Videre mener vi at det i tredje kulepunkt under utredningstema landskap og henvisning til NVEs veileder 05/2007 samlet gir en god og konkret veiledning til hvilke visualiseringspunkter som bør velges. En ytterligere byråkratisering av valg av visualiseringspunkter synes fundert på et grunnlag som er uavhengig av hva som faktisk står i programmet. NVE kan ikke ta MDs forslag til følge.

NVE kan slutte seg til MDs forslag om at samlede virkninger bør illustreres ved hjelp av fotorealistiske visualiseringer der det er planlagte og /eller etablerte vindkraftverk innenfor en radius på ca 30 kilometer. Dette forutsetter at visualiseringene får en kvalitet som kan tilføre saksbehandlingen beslutningsrelevant informasjon om samlede virkninger for landskapet. NVE mener at krav om visualisering av flere vindkraftverk ikke bør inngå som et standardkrav i utredningsprogram i områder med flere prosjekter nær hverandre. NVE legger til grunn at visualiseringer som skal gi informasjon om samlede virkninger for landskapet må knyttes til de prosjektene som meddeles konsesjon. Prosjekter som er fremmet og som NVE anbefaler blir trukket, eller prosjekter som ikke meddeles konsesjon bør ikke inngå i denne type visualiseringer. NVE mener derfor at fotorealistiske visualiseringer av flere prosjekter normalt bør kreves som tilleggsutredninger der dette vurderes som relevant.

Naturmangfold

NVE kan i hovedsak slutte seg til MDs endringsforslag, og vil foreta nødvendige endringer i utredningsprogrammene.

MD viser til tematiske konfliktvurderinger for prosjektene, og ber NVE vurdere om det er hensiktsmessig å prioritere videre konsesjonsbehandling i sakene med høyt konfliktnivå. Eksempelvis Nordkyn vindkraftverk og Falesrassa vindkraftverk. NVE vil avvente fylkesdelplan for vindkraft i Finnmark. Når planen foreligger vil NVE foreta en prioritering av hvilke prosjekter som skal tas til behandling og hvilke prosjekter som skal anmodes trukket.

MD viser til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om utarbeidelse av en mal som ivaretar bestemmelsene i naturmangfoldloven og vannforskriften på en tilfredsstillende måte i utredningsprogram for konsesjonssaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til ovennevnte når denne avklaringen foreligger. NVE gjør oppmerksom på at vindkraftsøknader vil behandles i henhold til gjeldende praksis inntil eventuelle resultater fra avklaringsprosessen mellom OED og MD foreligger.

Regionale planer

MD ber NVE avvente konsesjonsbehandling i områder hvor det er igangsatt utarbeidelse av regionale planer for vindkraft.

Fylkesdelplaner for vindkraft der dette foreligger, skal inngå som beslutningsgrunnlag i NVEs konsesjonsbehandling. Dersom NVE skal sluttbehandle prosjekter før en eventuell fylkesdelplan er vedtatt, vil dette være i forståelse med den aktuelle fylkeskommunen.

3.7 Tematiske konfliktvurderinger

3.7.1 Generelt om tematiske konfliktvurderinger

Tematiske konfliktvurderinger ble behandlet i Stortingsmelding nr. 11 (2004-2005) Sametingets virksomhet i 2003. Gjennom konfliktvurderingene skal det systematiseres og kategoriseres informasjon om mulige konflikter mellom planlagte vindkraftverk og de ulike sektorinteressene, og derigjennom legge til rette for avklaring av disse gjennom konsesjonsbehandlingen. Målsetningen skal være å bidra til å finne vindkraftprosjekter som i størst mulig grad kan forenes med de ulike sektorinteressene.

Følgende temaer inngår i konfliktvurderingene:

- Miljø og kulturminner – konfliktvurderingen foretas av Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren.
- Reindrift – konfliktvurderingen foretas av Reindrifftsforvaltningen.
- Forsvaret – konfliktvurderingen foretas av Forsvarsbygg.

NVE har fått ansvaret for å koordinere og sikre gjennomføringen av tematiske konfliktvurderinger av meldte og konsesjonssøkte vindkraftverk. En rekke andre temaer som ikke inngår i konfliktvurderingene, som for eksempel infrastruktur, vindressurser og økonomi, vil selvfølgelig også inngå som sentrale temaer i konsesjonsbehandlingen.

Prosjektene kategoriseres etter følgende generelle karakterskala:

Kategori A: Ingen konflikt.

Kategori B: Mindre konflikt.

Kategori C: Middels konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel mindre justeringer av kraftverket som flytting/fjerning av et mindre antall vindturbiner. Eventuelt et område med stor verdi men stor usikkerhet om konfliktgrad, men hvor sektormyndighet tror konfliktgraden vil være stor ("føre var").

Kategori D: Stor konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel omfattende justeringer av kraftverket som flytting/fjerning av et større antall vindturbiner.

Kategori E: Svært stor konflikt. Avbøtende tiltak vil ikke kunne redusere konflikt.

3.7.2 Tematisk konfliktvurdering av det planlagte vindkraftverket

Forsvarsbygg har i brev av 9.5.2011 gitt karakteren C til Nevlandsheia vindkraftverk

Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren har ikke oversendt tematisk konfliktvurdering.

4 Generelt om utredningsprogram for vindkraftverk

En konsekvensutredning skal i nødvendig utstrekning omfatte de punkter som er listet opp i vedlegg III i forskrift om konsekvensutredninger av 26.6.2009. På bakgrunn av forskriften, innholdet i meldingen, innkomne høringsuttalelser og egne vurderinger skal NVE meddele et eget utredningsprogram for tiltaket. I tillegg er forslag til utredningsprogram, som tiltakshaver la frem i meldingen, lagt til grunn for vurderingen. Utredningsprogrammet er tematisk oppdelt, og omtaler både problemstillinger som skal belyses og fremgangsmåte.

I utredningsprogrammet skal NVE spesifisere og avgrense utredningskravene for direkte og indirekte virkninger for miljø, naturressurser og samfunn til de forhold som etter NVEs vurdering er vesentlige og beslutningsrelevante.

NVE har utformet et utredningsprogram for Nevlandsheia vindkraftverk. Intern infrastruktur, dvs. kabler fra hver enkelt vindturbin til en felles transformator for vindkraftverket, nødvendige elektriske anlegg for nettilknytning, interne veier og adkomstvei, omfattes også av utredningsprogrammet. Utredningsprogrammet er gitt til tiltakshaver i eget brev.

5 NVEs kommentarer

Nedenfor følger NVEs kommentarer til innkomne høringsuttalelser. I de tilfeller der NVE mener at krav og innspill fra høringsinstansene er dekket av kravene i utredningsprogrammet, er innspillene ikke gjengitt eller kommentert. Høringsuttalelser er kommentert der NVE mener det er behov for avklaringer og/eller presiseringer. Herunder kommenteres eventuelle krav fra høringsinstanser som ikke er tatt med i utredningsprogrammet.

Etter NVEs vurdering vil en konsekvensutredning som gjennomføres etter det fastsatte utredningsprogrammet gi et godt grunnlag for å kunne vurdere om det meldte vindkraftverket bør etableres eller ikke.

6 Tiltaksbeskrivelse

Advokat Olav Hetland uttaler på vegne av Trond Bårseth at det må kreves at Lyse så snart som mulig klargjør dimensjonene på anlegget som omsøkes. Etter NVEs vurdering gir meldingen en god

foreløpig presentasjon av tiltakets dimensjoner. NVE legger til grunn at en eventuell søknad skal inneholde en fylldig tiltaksbeskrivelse.

7 Tiltakets virkninger for miljø og samfunn

7.1 Landskap

Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Fylkesmannen mener at landskapsutredningen må omfatte en vurdering av landskapet, ikke bare en vurdering av synlighet fra utvalgte lokaliteter. Riksantikvaren uttaler at landskapsvurderingen bør legge til grunn et helhetlig landskapsbegrep som omfatter naturgeografiske, kulturhistoriske og romlig-estetiske forhold. DN og Riksantikvaren skriver at delområder bør defineres, og at en vurdering av verdi, inngrepsomfang og konsekvens bør knyttes til delområdene sammen med en samlet oppsummering. De skriver videre at landskapsanalysen også må omfatte influensområdet og eventuelt spesielt viktige områder/landskap lenger unna planområdet. DN mener i tillegg at synlighetskartene bør strekke seg til minst 30 kilometer fra planområdet.

Fylkesmannen mener at flere utbyggingsalternativer bør vurderes for å sikre best mulig landskapstilpasning.

NVE viser til kulepunkt to under temaet "Landskap", der det står at landskapsverdiene i planområdet og tilgrensende områder skal beskrives og at tiltakets virkninger for landskapsverdiene skal vurderes. NVE viser videre til at Nevlandsheia vindkraftverk er ett av fem meldte vindkraftverk som skal konsekvensutredes i henhold til den nye veilederen "*Landskapsanalyse – Metode for vurdering av landskapsvirkninger ved utbygging av vindkraftverk*", som er utarbeidet i samarbeid mellom Riksantikvaren, DN og NVE. Veilederen forutsetter at natur- og kulturminnefaglige aspekter i større grad enn tidligere skal inkluderes i analysen

Når det gjelder visualiseringer, viser NVE til at det skal utarbeides et synlighetskart som viser vindkraftverkets synlighet inntil 20 kilometer fra vindkraftverkets ytre avgrensning. NVE legger til grunn at de visuelle virkningene vil være små dersom avstanden til et vindkraftverk er over 20 kilometer. Vedrørende utbyggingsalternativer vil NVE påpeke at vindforholdene som regel er best på eksponerte steder i landskapet, og at flytting av vindturbiner ikke vil gi store endringer med tanke på landskapsvirkninger.

Etter NVEs vurdering vil tiltakets virkninger for landskap bli tilstrekkelig utredet dersom kravene fastsatt i utredningsprogrammet blir oppfylt.

7.2 Kulturminner og kulturmiljø

Rogaland Fylkeskommune skriver at kulturminner i nærheten av planområdet bør beskrives og kartlegges i konsekvensutredningen. Videre uttaler fylkeskommunen og Riksantikvaren at utredningen også bør klargjøre visuelle virkninger for kulturminner og -miljøer gjennom blant annet fotomontasjer. Riksantikvaren uttaler også at fylkeskommunens kulturminneforvaltning bør konsulteres ved valg av fotostandpunkt.

NVE viser til kulepunkt 1 under temaet "Kulturminner og kulturmiljø", der det presiseres at kulturminner og kulturmiljøer både innenfor planområdet og i nærliggende områder skal beskrives og kartfestes. Når det gjelder visualisering, vil NVE vise til kulepunkt to til fire under temaet "Landskap". Her står det at vindkraftverket skal visualiseres fra verdifulle kulturminner/-miljøer som blir berørt av tiltaket og at det skal vurderes hvordan tiltakets visuelle virkninger kan påvirke landskapet i planområdet og tilgrensende områder. Det skal også utarbeides et teoretisk synlighetskart. NVE legger

til grunn at fotostandpunkt skal velges ut av fagutreder i samråd med den berørte kommunen og basert på innkomne høringsuttalelser.

Rogaland fylkeskommune forutsetter at undersøkelsesplikten i henhold til kulturminneloven § 9 blir ivaretatt i den videre planleggingen, og anbefaler at § 9-undersøkelsene blir gjennomført i forbindelse med konsekvensutredningen. Riksantikvaren viser til *T-1458 Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk*, der det fremgår at nødvendige undersøkelser etter kulturminneloven § 9 i utgangspunktet skal gjennomføres før konsesjonsvedtak fattes. De uttaler at det er Riksantikvaren som skal avgjøre om undersøkelsesplikten kan utsettes til etter konsesjonsvedtak etter særskilt søknad fra tiltakshaver eller fylkeskommune.

NVE legger til grunn at det er opp til tiltakshaver å vurdere om § 9-undersøkelser skal gjennomføres som en del av konsekvensutredningen. NVE vil ikke kreve at § 9-undersøkelser blir gjort før etter at konsesjon eventuelt er meddelt, men før anleggsarbeidene igangsettes. Etter NVEs vurdering er det hensiktsmessig at § 9-undersøkelsene gjennomføres i tilknytning til detaljplan, noe som innebærer at undersøkelsene normalt gjennomføres etter et eventuelt konsesjonsvedtak.

7.3 Naturmangfold

Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Fylkesmannen i Rogaland uttaler at utredningen bør omfatte en vurdering av kvaliteten på kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold, og at det må gjennomføres kartlegging i felt dersom den eksisterende kunnskapen om naturtyper, arter og økosystemer er mangelfull. De uttaler videre at føre var-prinsippet jf. naturmangfoldloven § 9 må komme til anvendelse dersom kunnskapsgrunnlaget er svakt. De skriver også at konsekvenser bør relateres til forvaltningsmål for arter og naturtyper, jf. naturmangfoldloven § 4 og 5. Fylkesmannen uttaler at alle deler av tiltaket må bli vurdert opp mot naturmangfoldloven.

NVE viser til kulepunkt fem og seks under "Prosess og metode", der det står at konsekvensutredningen skal ta utgangspunkt i foreliggende kunnskap og nødvendig oppdatering av denne, og at det skal gjennomføres feltbefaring dersom kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold er mangelfullt. NVE viser også til temaet "Naturmangfold", der det står at virkninger for arter og naturtyper skal vurderes i henhold til Norsk Rødliste for arter og DN's håndbok nr. 13. Etter NVEs vurdering dekkes Fylkesmannens krav om vurdering opp mot naturmangfoldloven av utredningsprogrammets temaer "Tiltaksbeskrivelse", "Prosess og metode" og "Naturmangfold".

Når det gjelder fugl, påpeker DN at mange arter har stor aksjonsradius og kan bruke både planområdet og omkringliggende områder på ulike måter. De uttaler at det derfor er viktig at kunnskapsgrunnlaget og vurderingene omfatter mer enn selve planområdet. DN mener det er spesielt viktig å utrede virkninger for hubro, men at også annen rovfugl og storlom bør kartlegges.

NVE viser til kulepunkt én under temaet "Fugl", der det står at det skal utarbeides en oversikt over fugl som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, og til kulepunkt tre under samme tema: *Det skal vurderes hvordan tiltaket kan påvirke kritisk truede, sterkt truede og sårbare arter gjennom forstyrrelser, områdets verdi som trekklokalitet, kollisjoner, elektrokusjon og redusert/forringet økologisk funksjonsområde, jf. Norsk Rødliste for arter (2010).*

DN uttaler at utredningene må omfatte alternativer for lokalisering av vindturbiner, veier, tipper og andre landskapsinngrep, jf. naturmangfoldloven § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder. De uttaler videre at utredningene bør omfatte et forslag til oppfølgende undersøkelser som kan bekrefte eller avkrefte antatte virkninger av vindkraftverket.

NVE legger til grunn at tiltakshaver i utredningsprosessen har vurdert ulike alternativer for lokalisering. Dersom det gjennom konsekvensutredningen, eller merknader til denne, fremkommer at deler av tiltaket vil medføre store virkninger for naturmangfoldet, kan NVE i en eventuell konsesjon stille krav om planendringer. Vedrørende oppfølgende undersøkelser viser NVE til kulepunkt sju under temaet "Prosess og metode", der det står: *"Forskningsresultater og erfaringer fra etablerte vindkraftverk i inn- og utland bør innhentes for å belyse virkninger og vurdere behovet for før- og etterundersøkelser for naturmangfold"*. I en eventuell konsesjon kan NVE stille krav om før- og etterundersøkelser. Etter NVEs vurdering er DN's krav tilstrekkelig ivaretatt.

Etter NVEs vurdering vil virkninger for naturmangfoldet bli tilstrekkelig belyst dersom tiltakshaver gjennomfører kravene i utredningsprogrammet.

7.4 Friluftsliv

Direktoratet for naturforvaltning (DN) mener at det er viktig med en beskrivelse av alternative friluftsområder. De ønsker også en utredning av virkninger for luftsportsaktiviteter og indirekte virkninger for nærliggende sikrede friluftslivsområder.

NVE viser til kulepunkt tre under temaet "Friluftsliv og ferdsel", der det står at alternative friluftsområder med tilsvarende aktivitetsmuligheter skal omtales kort, og til kulepunkt to under samme tema, der det står at det skal vurderes hvordan tiltaket vil påvirke friluftslivet i planområdet og tilgrensende områder. Etter NVEs vurdering blir DN's ønsker ivaretatt gjennom utredningsprogrammet.

7.5 Skyggekast

Advokat Olav Hetland ber på vegne av Trond Bårseth om at skyggekastvirkninger blir simulert i en modell som spesielt tar for seg Bårseths gård. NVE viser til kulepunkt to under temaet "Skyggekast". Etter NVEs vurdering er kravene i utredningsprogrammet tilstrekkelige.

8 Annet

8.1 Utredningskrav som ikke er drøftet

To høringsinstanser har fremmet utredningskrav som etter NVEs vurdering blir dekket av generelle krav i utredningsprogrammet. Dette gjelder Hellands og Hetlands krav om utredning av virkninger knyttet til støy, skyggekast, refleksblink og naturvirkninger.